Forslag til tema til
Rådgivende utvalg for finanspolitiske analyser

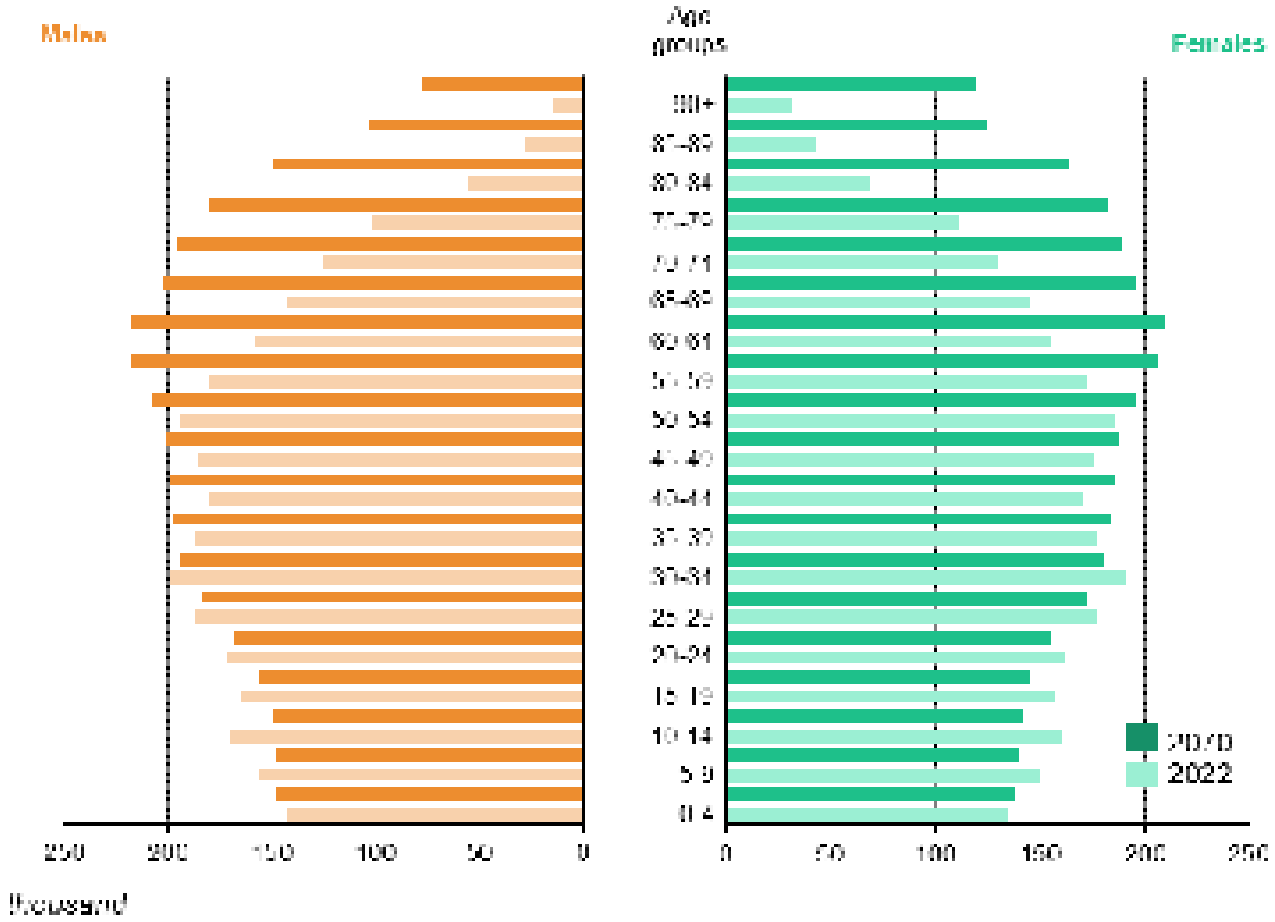
Kjetil Storesletten
University of Minnesota og Økonomisk Institutt UiO
17. Juni 2026

Hvor trykker skoen for Norge?

- Hovedutfordring 1: aldrende befolkning og mangel på arbeidskraft
- Hovedutfordring 2: galloppерende uførhet, spesielt blant unge
- Hovedutfordring 3: kostnadsvekst i helsevesenet
- Annet: motsetninger i politikken – undergraver andre mål
  - Mål om klimaomstilling ≠ insentiv for husholdningene
  - Industripolitikk ≠ mangel på arbeidskraft og skvis i offentlig forbruk
  - Økse Kompensasjonsordningen
- Store fremtidige reformer må komme

  … RUFA må berede grunnen

Aldrende befolkning i Norge (2022 & 2070)

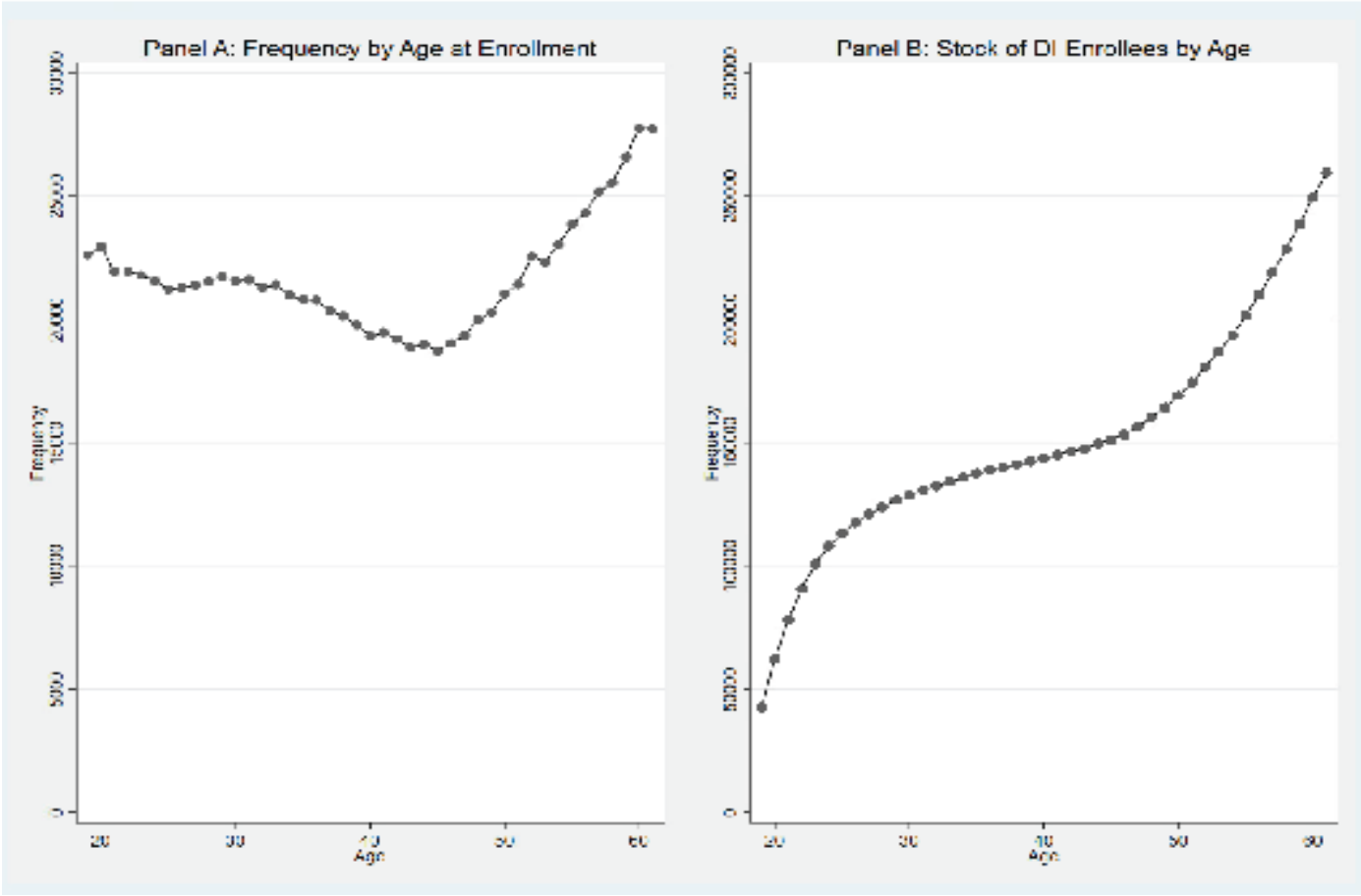

Uførhet høy allerede ved 50 års alder

- 2025: 375.000 på uføretrygd
- Aldersfordelling av uførhet:

Alder	25-34	35-44	45-54	55-61
Andel	4.5%	6.9%	12.3%	20%

Uførhet øker spesielt raskt blant unge

Helse er dyrt men kan bli billigere

- Norge bruker 13% av fastlands-BNP på helse
- Andre Nordiske land: rundt 10% av BNP

... men små forskjeller i helseutfall

  - Eksempel: forventet levealder Norge = 83.2 Sverige = 83.7 Danmark = 82.4

- Norge har store muligheter for mer effektiv drift
  - Eksempel: Sørlandet sykehus

    (avdeling Kristiansand, Arendal, Flekkefjord)

Motsetninger i politikken

- Politiske mål og virkemidler i konflikt med hverandre
  - undergraver ofte andre mål
  - Eksempel 1: Mål om klimaomstilling …
    ≠ insentiv for husholdningene hindrer omstilling (Norgespris)
    ≠ usikkerhet om kraftkabler til Europa
    (nödvendig for Europeisk omstilling til vind/sol)
  - Eksempel 2: mangel på arbeidskraft og skvis i offentlig forbruk …
    ≠ Industripolitikk (innstilt på å hindre omstilling)
    ≠ Distriktspolitikk (?)
    Kompensasjonsordningen må økses (!)
- RUFA må berede grunnen for fremtidige reformer

Fra teori til kvantitativ analyse

Magne Mogstad

17. Juni 2026

Politikk og teori

Politikk-anbefalinger basert paa enkel teori er utbredt

- baade i Finanspolitikkutvalget, i ekspertutvalg, og i offentlig debatt

Er i beste fall lite informativt (fortegn)

- politikk handler om avveininger $\Rightarrow$ begrenset nytte av aa vite fortegn

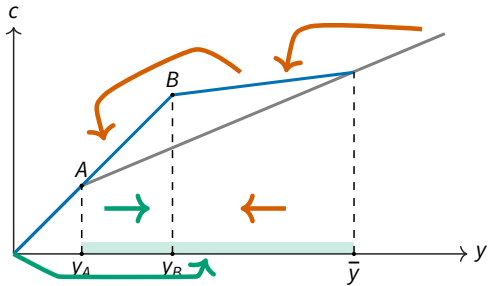
Er i verste fall misledende

- antatt bort relevant realisme for aa faa entydig svar

Analyser som kombinerer teori og empiri sjeldne

- der de finnes er de av tvilsom kvalitet (LOTTE-skatt i Torvik-utvalget)

Eksempel 1: arbeidsfradrag

Teori gir begrenset innsikt:

- sier at deltagelse vil øke og noe om hvem som jobber mer og mindre
- sier ingenting om hvor mange og hvor mye totalen endrer seg
- sier ingenting om proveny eller effektivitet

Eksempel 1: arbeidsfradrag

Hvilke elastisteter antok Sysselsetningsutvalget og Torvik utvalget da de kom med motsatte anbefalinger om arbeidsfradrag?

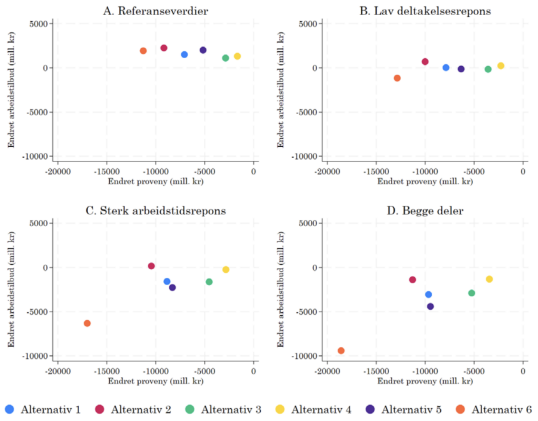
Hvorfor ville Torvik utvalget ha en saa sein utfasing?

Et minstekrav til fagfolk aa forklare og forsvare analysen bak konklusjonen...

Ellers er vi ikke noe bedre enn de tankelose tenketankene og prateklassen i media

Eksempel 1: arbeidsfradrag

Teori kombinert med data + elastisteter kan si ganske mye:

Eksempel 2: topp-skatt

Vil en økning i toppskatten øke provenyet?

Teori: øker hvis og bare hvis

$$\tau_{\text{TOP}} < \frac{\alpha - 1 - (\tau_{mva} + \tau_w + \tau_w \tau_{mva})(\alpha \varepsilon^u - \eta)}{\alpha - 1 + (\alpha \varepsilon^u - \eta)},$$

hvor α er data, τ_{mva} er mva og τ_w er arbeidsgiveravgift

- **teori** forteller oss at $\eta \in [-1, 0]$ og at $\varepsilon^u > \eta$
  $\Rightarrow$ lar oss ikke svare på spørsmålet
- **teori + data** sier
  $\Rightarrow$ anta at $\eta = 0$: ja hvis $\varepsilon^u < 0.17$; nei hvis $\varepsilon^u > 0.17$
  $\Rightarrow$ anta at $\eta = -0.14$: ja hvis $\varepsilon^u < 0.07$; nei hvis $\varepsilon^u > 0.07$
- sterke inntektseffekter, fast ukompensert $\Rightarrow$ større kompensert via Slutsky

Eksempel 3: effektivitetstap med produktivitet ulik lønn

Hva er effektivitetstapet ved skatteendringer?

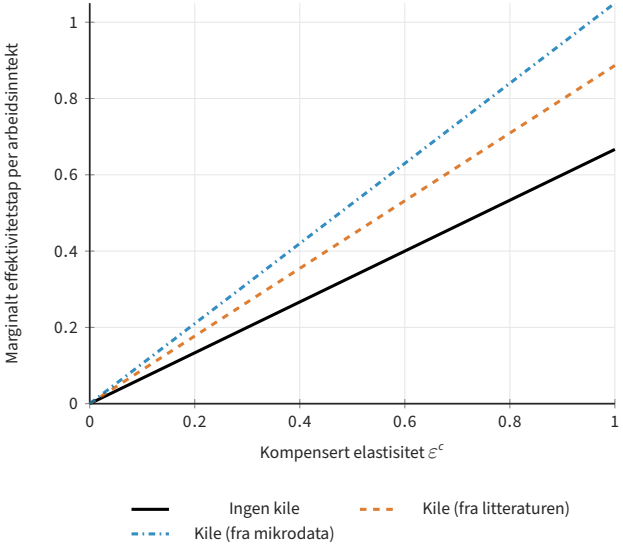
- **Teori:** Effektivitetstapet avhenger av forholdet mellom produktivitet og lønn

$$\Big(\underbrace{\tau}_{\text{Skattekile}} + \underbrace{\pi}_{\text{Lønnskile}} \Big) \times \underbrace{\frac{y\,\varepsilon^c}{1-\tau}}_{\text{kompensert respons}}$$

  hvor π er lønnskile og τ er data marginalskatten.

- **Teori** gir oss at $\pi \geq 0$ og $\varepsilon^c > 0$
  $\Rightarrow$ lar oss ikke svare på spørsmålet
- **Data** er også nødvendig
  $\Rightarrow$ kan belyses med ulike datakilder

Eksempel 3: effektivitetstap med produktivitet ulik lønn

Konklusjon

Begreding okonomisk politikk de siste aarene

Norge minner i okende grad om en Petro-stat

Har faget ogsaa sviktet?

Tja. Mye synsing, empiri uten teori, og teori uten empiri

I vakumet av serios kvantitativ analyse, vil saerinteresser faa gjennomslag og politikere lett spillerom

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Rådgivende utvalg for finanspolitikken

Jørn Rattsø, 17. juni 2026

Tre tema

1 Gode forutsetninger for forbedring

2 Budsjettreform, servere politikerne bedre

RUF uttalelse 2026: »Handlingsrommet»... , slik det er beregnet er dette penger man har til disposisjon dersom man *ikke* handler

3 Styringsreform, hvordan forbedre ledelse og insentiver i offentlige instiutusjoner

Gode nyheter 1

- Utfordringsbildet er tydelig, perspektivmeldingene

- Mye kunnskap om hvordan off sektor fungerer:
- Skoleresultater, nasjonale prøver
- Helsevesen, ventetid og overlevelse
- Oppklaringsprosent politi
- Kommuners oppfyllelse av lovkrav
- Osv

Gode nyheter 2

- Mye kunnskap om vanskelige off prosjekter:

- Nasjonal transportplan, lite lønnsomme prosjekter
- Gjennomføring, overskridelser.. (Regjeringsbygg, Moss stasjon)

- Vi kan vellykkede reformer:

- Pensjon, skatt, handlingregel
- Uavhengig sentralbank
- Deregulering (kraft,Telenor, studentvalg, pasientvalg)

Byråkratisering

På grunn av nedskjæringer ser vi oss nødt til å si opp SVEIN

Mindre gode nyheter

- Distriktspolitikken koster flæsk:
- Plan om 20 universiteter, sykehusstruktur
- Statlig sektorstyre, kommuner, flyplasstruktur

- Reformer på struktur er tungt:
- Konflikt sektormål og distriktspolitikk
- Innsidemakt
- Lite kunnskap om sammenheng midler - mål

Tese: Mangler kobling til budsjettprosess

- Handlingsrom = Anslag inntekt – bundne utgifter (dvs utgifter forrige års budsjett)
- Alt bevares, ekstrem inkrementell budsjettering
- Nordics: Toppstyrte rammer, fler-årige utgiftstak, strenge krav til inndekning, resultatvurdering

Hvordan gjøre budsjettreform

Krav til departementene/ prosessen:

1) Systematisere kunnskap om resultater, sammenheng ressurser – resultater, evaluering

2) Behovsvurdering vs. arbeidskrafttilgang –

Overordnet prioritering, prioritere bort, kreativ destruksjon

3) Programbudsjettering, tverrgående satsinger, kartlegge kompetanse og tilgang

4) Fler-årig, synliggjøre kostnadsdrivere og behovsendringer

Programbudsjettering

- Plan for Norge tema
- Økonomi/ levestandard, arbeids/ næringsliv, barn og unge, helse, sikkerhet/ beredskap

- Kandidater: Innvandring/ integrering, utdanning/ forskning/ kompetanse, produktivitetsekst, klima/ miljø, energi/ fossil/ fornybar, kriminalitet, offentlig sektor reform

Hva gjør vi i markedet for arbeidskraft i off sektor

- Hvordan få til omstilling av arbeidskraft mellom oppgaver
- Innelåsing av arbeidskraft i sektorer (siloer) og institusjoner, hvordan øke mobiliteten
- Frigjøring av arbeidskraft fra gamle oppgaver, omskolering, utvikling av kvalifikasjoner

- Desentralisert modell eller nasjonal arbeidsgiverpolitikk?
- Kan vi stole på utdanningssystemet?
- Må løsne på binding til oppgaver/arbeidsgiver, opplegg for omskolering, tilrettelegge for jobbskifter

Insentiver i offentlig sektor

- Hvor er marsjordren?
- Beslutningsutfordringer i offentlige institusjoner
- Styringssvikt:

- Politikk som oppdragsgiver, svak binding/ alt kan forhandles, rammebetingelser alltid i spill, alltid budsjettkamp

(Borten: Elendighetskonkurranse, ekstrabevilgninger)

- Manglende konkurranse, innsidemakt, påvirker handlefrihet (tjenestemannslov mv) og handlingsmuligheter (partssamarbeid)

- Byråkratisering, ansvarspulverisering, virkninger av regelstyring (rettigheter osv) og kontroll

Omstillingsevne i offentlige institusjoner

- 1) Handlefriheten brukes ikke

  Innovasjon og omstilling kontroversielt, ro i organisasjonen, status quo bias

  Komplekse mål

  Liten lokal gevinst av omstilling

- 2) Mangler handlefrihet

  Tjenestemannslov, forvaltningslov, arbeidsmiljølov

  Avtaleverk/ partssamarbeid/ ansatteinteresser

Lykke til

